

Večeře Páně – Eucharistie v luterské tradici

očíma jednoho luterského kněze

Odkud vyjít?

„Ježíš (Kristus) je Pán”

- Proto vám zdůrazňuji, že nikdo, kdo mluví z Ducha Božího, neřekne: »Ježíš buď proklet«, a že nikdo nemůže říci: »**Ježíš je Pán**«, leč v Duchu svatém. (1Kor 12,3)
- My přece víme, že je jediný Bůh Otec, od něhož je všechno, a my jsme tu pro něho, a **jediný Pán Ježíš Kristus**, skrze něhož je všechno, i my jsme skrze něho. (1Kor 8,6)
- [...] K slávě Boha Otce aby každý jazyk vyznal, že **Ježíš Kristus je Pán**. (Flp 2,11)
- Onen učedník, kterého Ježíš miloval, řekl Petrovi: »**To je Pán**«! (J 21,7)

Co to znamená?

„Ježíš (Kristus) *je* Pán”

Člověk Ježíš (Boží pomazaný) *je* Hospodin!

tzn.

Celá křesťanská theologie (tedy i učení o Eucharistii) není nic jiného, než komentář k tomuto vyznání, třeba jde někdy jen o převyprávění, jindy zase o tvůrčí počín, a třeba se jedná – nezávisle na výše řečeném – o komentář zjevně či podmíněně správný – ortodoxní – nebo zjevně či podmíněně špatný – heretický.

Co to znamená?

„Ježíš (Kristus) je Pán”

Člověk Ježíš (Boží pomazaný) je Hospodin!

Má v sobě DVĚ TENDENCE (!) →

I. sestupná (inkarnační, „Vánoce“) – realistická:

„Na počátku bylo Slovo, a to Slovo bylo u Boha, a to Slovo byl Bůh. [...] A Slovo se stalo tělem a přebývalo mezi námi!“
(Jan 1,1.14)

II. vzestupná (ascendentní, „Nanebevstoupení“) – symbolická

„A já, až budu vyvýšen ze země, přitáhnu všechny k sobě.“
(J 12,32)

A kam dál?

Člověk Ježíš (Boží pomazaný) je Hospodin!

Apostolicum: „Věřím v [Ježíše Krista] jenž se počal z Ducha svatého,“ (= je Bůh) „narodil se z Marie Panny...“ (= je člověk)!

Niceano-Constantinopolitanum: „Věřím v jednoho Pána Ježíše Krista, jednorozeného Syna Božího, který se zrodil z Otce přede všemi věky: Bůh z Boha, Světlo ze Světla, Pravý Bůh z Pravého Boha, zrozený, nestvořený, jedné podstaty s Otcem, skrze něhož všechno je stvořeno.“ (= je Bůh – Stvořitel) „On pro nás lidi a pro naši spásu sestoupil z nebe, skrze Ducha svatého přijal tělo z Marie Panny a stal se člověkem.“ (= je člověk – Vykupitel)

A kam dál?

Člověk Ježíš (Boží pomazaný) je Hospodin!

Chalcedonense: „My pak, následující svatých Otců [...] učíme lidi, aby vyznávali jednoho a téhož Syna, našeho Pána Ježíše Krista, jak dokonalého v božství, tak dokonalého v lidství, skutečně Boha a skutečně člověka – rozumovou duši a tělo, soupodstatného s Otcem co do božství a soupodstatného s námi co do lidství, jenž byl ve všem jako my, kromě hříchu, jenž byl počat přede všemi věky z Otce podle božství a v těchto posledních dnech za nás a za naši spásu narozeného z Panny Marie, Matky Boží, co do lidství, jednoho a téhož Krista, Syna, Pána, jednorozeného, aby (lidé) uznávali, že má dvě přirozenosti, nesmíšeně, neměnně, nerozdílně a neoddělitelně, a že toto rozlišení přirozeností není nijak zrušeno jejich spojením, avšak že vlastnost každé z přirozeností zůstala uchována, a je přítomna v jedné osobě [...] Synu, jednorozeném, Bohu-Slovu, Pánu Ježíši Kristu...“

A kam dál?

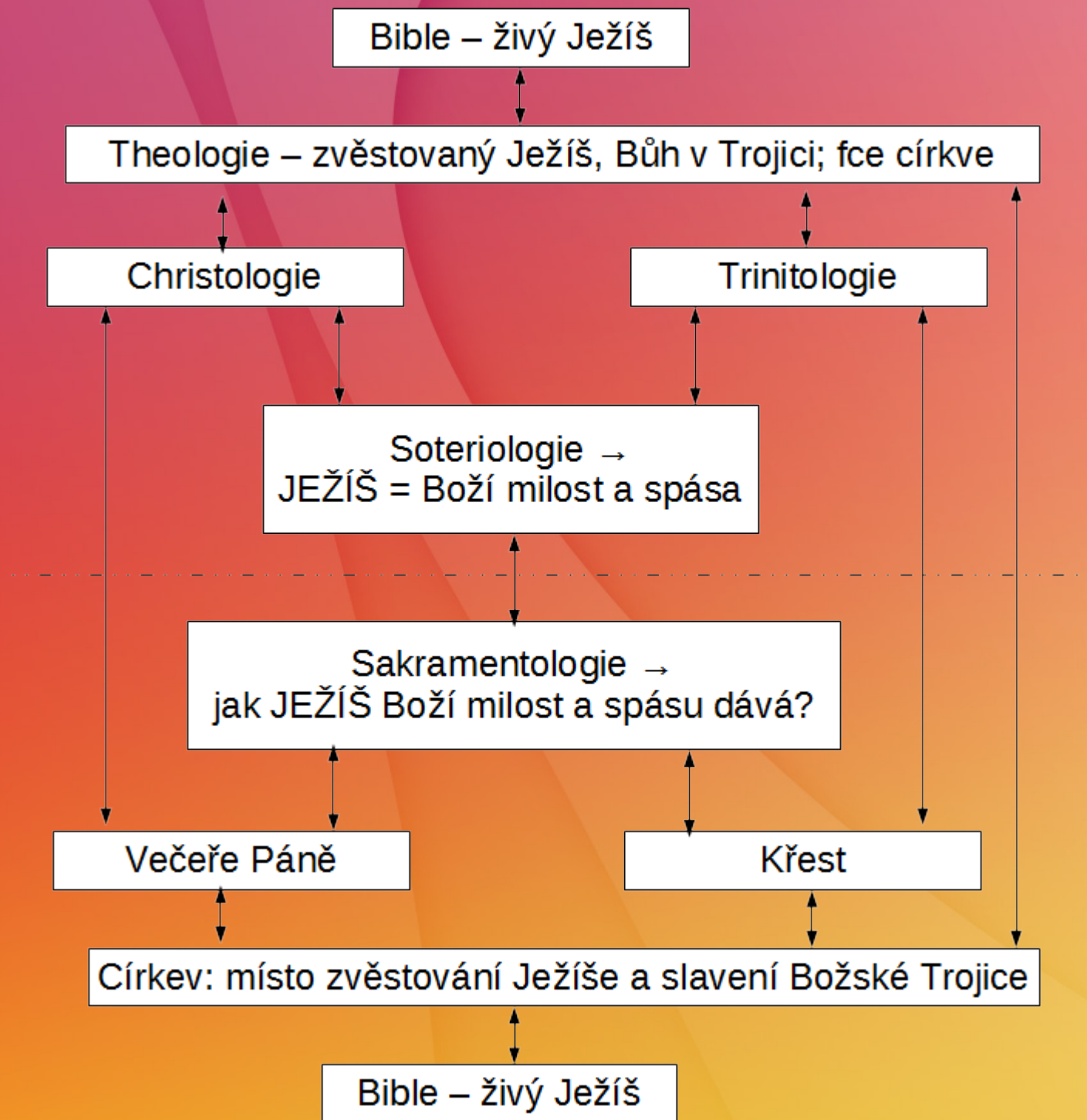
Člověk Ježíš (Boží pomazaný) je Hospodin!

Athanasianum:

„K věčné spáse je však pro člověka potřebné, aby pevně věřil i ve vtělení našeho Pána Ježíše Krista.

[...] náš Pán Ježíš Kristus, Boží Syn, je Bohem i člověkem. Je Bůh, zrozený před věky z podstaty Otce, je člověk, narozený v čase z podstaty matky. Je dokonalým Bohem a dokonalým člověkem, složeným z rozumové duše a lidského těla. Je roven Otci podle božství, ale menší než Otec podle lidství. I když je Bohem a člověkem, nejsou dva Kristové, nýbrž je jen jeden Kristus. Je jeden nikoli proto, že by se božství stalo tělem, nýbrž proto, že lidství bylo přijato do Boha. Zcela a pouze jeden, nikoli ve spojených podstatách, nýbrž v jednotě osoby. Neboť jako rozumová duše a tělo jsou jeden člověk, tak Bůh a člověk jsou jeden Kristus.“

- I. Duch svatý – okraj církve
- II. Kristovo lidství – zdroj církve

- I. Ježíš – střed církve
- II. Kristovo Božství – cíl církve
- III. Večeře Páně v živlech

CÍRKEV – TĚLO PÁNĚ

- III. Večeře Páně – přijímající

HRANICE CÍRKVE – KŘEST

„Hurá“ do Bible, konečně (?)

– Text slov ustanovení Večeře Páně,
respektive jeho synopse:

→ DVOJÍ TRADICE:

MARKOVSKO-MATOUŠOVSKÁ

- (snad) původnější
- „TOTO JE KALICH MÉ KRVE“
- „*realistický* náboj“ – soustřeďuje se na živly

PAVLOVSKO-LUKÁŠOVSKÁ

- starší text, snad již kolem r. 40
- „TENTO KALICH JE NOVÁ SMLOUVA V MÉ KRVI“
- „*symbolický* náboj“ – soustřeďuje se na dění a ustanovení nové smlouvy

Tato dvě naznačená pojetí spolu budou
v dialogu či sporu již napořád!

Problém 1. – Slovo a Svátost

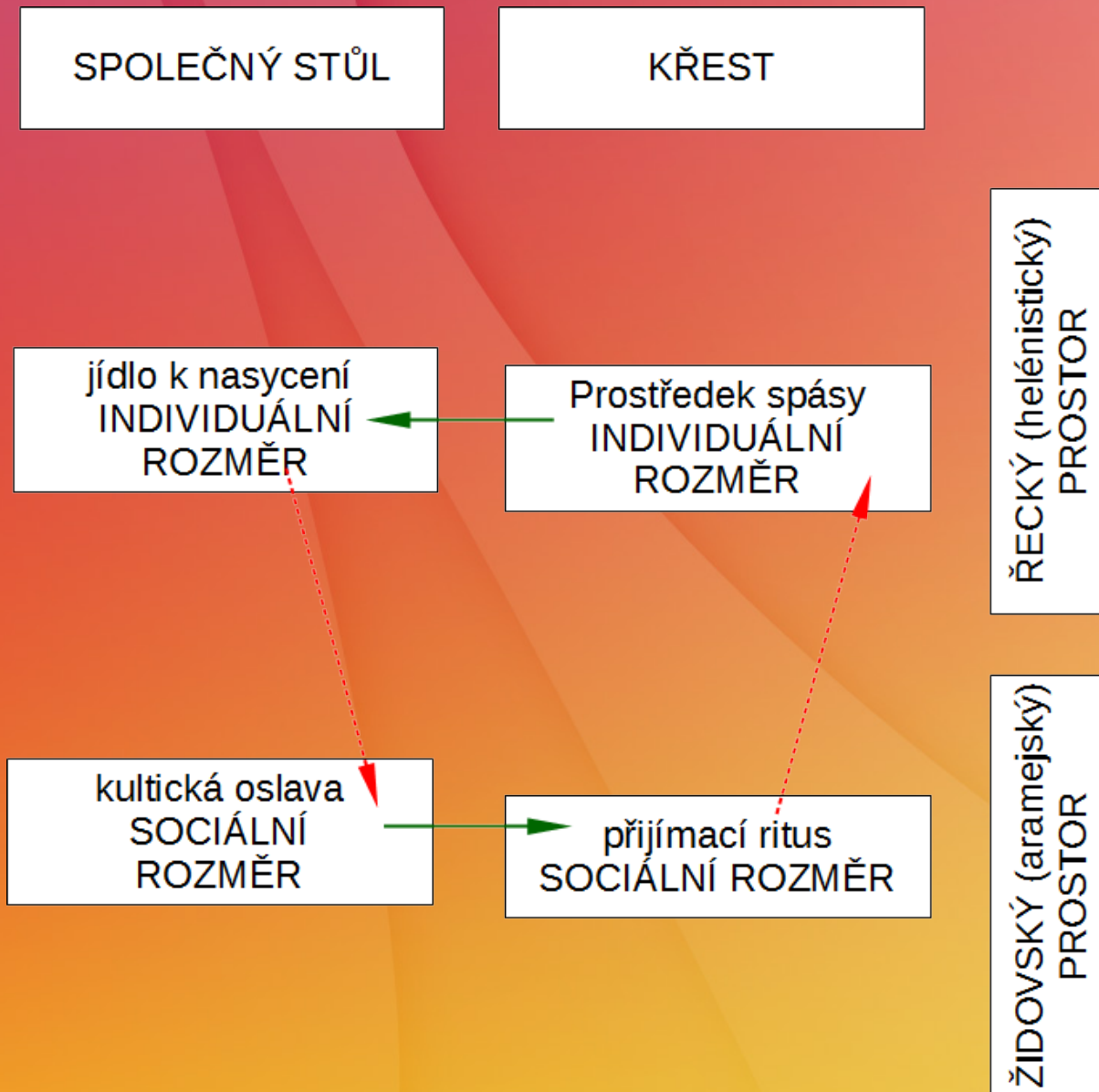
Symbolismus × realismus Slova → Boží slovo působí přímo, sz fráze:

וַיְהִי דְבַר-יְהוָה – „a stalo se / bylo slovo Hospodina”

BOŽÍ SLOVO má SVÁTOSTNÝ CHARAKTER, SVÁTOST (tedy i VEČEŘE PÁNĚ) je zase DĚNÍM SLOVA.

Liturgická rovina: V prvotní církvi nebyly Bohoslužba slova a společný stůl ani vždy spojeny, ani vždy odděleny (Bultmann) × v prvotní církvi jen společný stůl se zvěstováním slova (Cullmann).

Problém 2. – Prostředí a vnímání

Problém 3. – čas(ovost)

Orientace do MINULOSTI

- 1. Kristova oběť na Kříži
- 2. celé dějiny spásy

Orientace do PŘÍTOMNOSTI

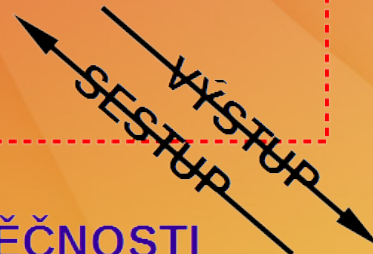
- 1. Kristus teď pro nás ve Svátosti
- 2. Kristus tedy s bližními

Orientace do BUDOUCNOSTI

- 1. Druhý příchod Páně
- 2. poslání

KRISTUS V ČASE
|| vtělení

KRISTUS VE VĚČNOSTI
|| Nanebevstoupení

Problém 4. – pojem

- Původně používán pojem *mystérion* – *μυστηριον* – lat. *Mysterium* – „tajemství“, pravoslavní: „tajina“.
- → Něco tajemného, co však má křesťanský obsah (!).
- *Eu-charistia* – *Ευ-χαριστια* – „Eucharistie“ – „Díků-vzdání“, „Dobro-řečení“ → obětní charakter, ale **OBĚŤ CHVÁLY** (tak již *Didaché*, 2. stol.)

Problém 5. – Obětní charakter

- Oběť chvály celkem záhy (Didaché, 2. stol.), sz předobraz „přídavná (dobrovolná) oběť – ne zvíře, ale mouka, olej, víno či sůl...”
- „Nově obětovaný Kristus” → Cyprián (2. pol. 3. stol.).
- Postupně (do vrcholného středověku) se objevuje heretická představa, že Kristus na kříži zaplatil pouze za dědičný hřích (a hříchy učiněné) jen doté doby, kdežto teď musí být za časné hříchy znovu nekrvavě obětován církví...
- **Pozor na extrém opačný (!):** Svátost se dává na „odpuštění hříchů”, a tedy i hříchy odpouští.

Problém 6. – Objektivní či subjektivní

- Slavná definice Augustinova: *„Slovo přistoupí k živlu a tak se stane svátost!“*
 - Svátost = viditelné slovo × „normální“ neviditelní slovo!
 - Svátost je objektivní, nezáleží na přijímajícím (a jeho víře) → o to bude spor i v reformaci!
 - Nebezpečí svátostného automatismu / magie: *Ex opere operato* – Působí (spásu) již tím, že je vysloužena...

VLASTNÍ POHLED NA „VĚC“

(Minimálně) pět rovin:

- Každá výpověď o Večeři Páně je má, přičemž jsou vzájemně paralelní:
 - 1) výpověď o vztahu Ježíše (Slova) a živlu –
 - 2) vypovídá o pohledu na vztah Kristova lidství a Božství
 - 3) vypovídá o vztahu mezi Bohem a námi → naší budoucnosti
 - 4) vypovídá o vztahu Boha a celého stvoření (hmoty zvlášť)
 - 5) vypovídá o našem pojetí církve

Radikální svátostný realismus

STŘEDOVĚKÁ ŘÍMSKÁ CÍRKEV

SLOVO

- 1) SLOVA USTANOVENÍ – JEŽÍŠ
- 2) KRISTOVO BOŽSTVÍ
- 3) BŮH ve vztahu k nám
- 4) BŮH ve vztahu ke stvoření / hmotě
- 5) BŮH ve vztahu k církvi

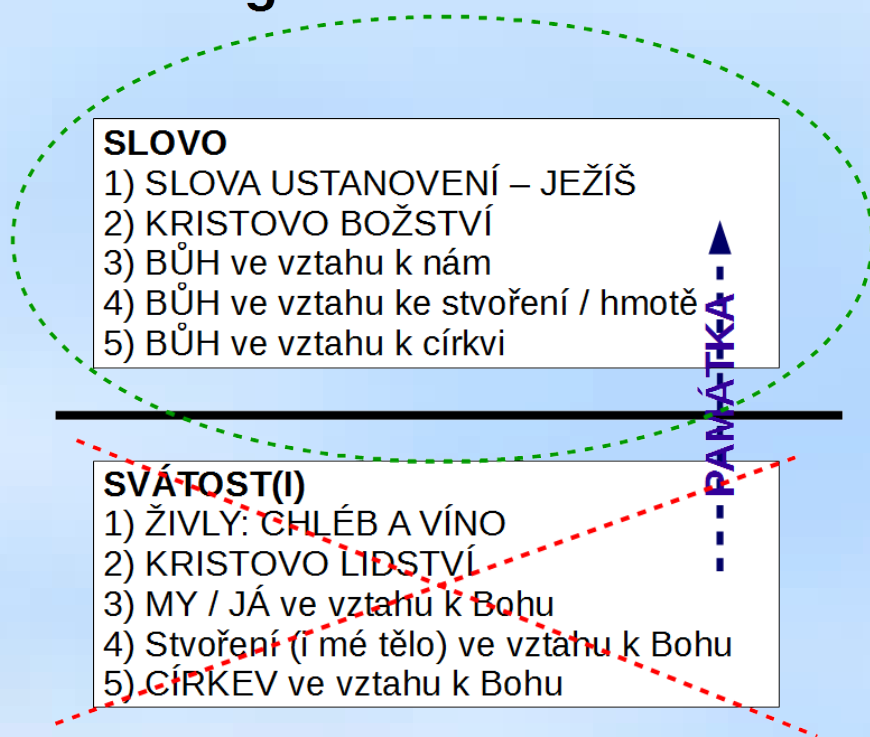
SVÁTOST(I)

- ~~1) ŽIVLY: CHLÉB A VÍNO~~
- ~~2) KRISTOVO LIDSTVÍ~~
- ~~3) MY / JÁ ve vztahu k Bohu~~
- ~~4) Stvoření (i mé tělo) ve vztahu k Bohu~~
- ~~5) CÍRKEV ve vztahu k Bohu~~

- Boží slovo samo o sobě nemá cenu, je níže než svátost.
- Účelem Božího slova je, aby „vnitřně vyplnilo“ (změnilo substanci) „vnější formy“ (akcidenty) živlů.
- Jen Kristus (reálný), chleba a víno (jen fyzicky), v pravé skutečnosti (které ovšem nakrásně může být mimo tento svět již nejsou!).
- Má „hmota“ vůbec nějakou cenu?
- Má „cenu“ Kristovo lidství?
- Mají hodnotu naše těla, anebo jde jen o nesmrtelné duše (viz nauka o tomto)!
- Církev jen shora, přičemž její pravá podtata tkví jinde – apoštolská posloupnost a hierarchie.
- Co nejčastěji vysluhovat i bez kázání.

Radikální svátostný symbolismus – Zwingli

Zwingli

- Boží slovo stačí samo o sobě.
- Účelem Svátosti je, aby upomatovala na Boží slovo a byla vnějším poznávacím znamením křesťanů.
- Slovo – Ježíš Kristus a Svátost – hmota – spolu po vnitřní stránce nemají nic společného, Svátost je jen památkou.
- Důležité je, že se za nás Kristus přimlouvá na nebesích... Představa „památky“ však paradoxně vede ke snaze stáhnout nebe na zem – uspořádat poměry pozemské podle nebeských (Zwingli umřel ve válce)!
- Církev jen ze spoda, přičemž její pravá podtata tkví v Duchu svatém a stojí na těch, které vede.
- Vysluhování málo, není příliš třeba.

Umírněný symbolismus – reformování

Reformování (zvl. Kalvín)

SLOVO

- 1) SLOVA USTANOVENÍ – JEŽÍŠ
- 2) KRISTOVO BOŽSTVÍ
- 3) BŮH ve vztahu k nám
- 4) BŮH ve vztahu ke stvoření / hmotě
- 5) BŮH ve vztahu k církvi

SVÁTOST(I)

- 1) ŽIVLY: CHLÉB A VÍNO
- 2) KRISTOVO LIDSTVÍ
- 3) MY / JÁ ve vztahu k Bohu
- 4) Stvoření (i mé tělo) ve vztahu k Bohu
- 5) CÍRKEV ve vztahu k Bohu

- Kristus je ve svátosti přítomen reálně, ovšem tak, že se dává duchovně z nebe.
- Kristus nás táhne na nebe k sobě.
- Kristus je nad církví.
- Slovo je nad Svátostí.
- Důležitý je sociální rozměr svátost – vytváří společenství církve.
- Brání zkosnatění církevních struktur.

Umírněný svátostný realismus – Luther

Luther(áni)

SLOVO

- 1) SLOVA USTANOVENÍ – JEŽÍŠ
- 2) KRISTOVO BOŽSTVÍ
- 3) BŮH ve vztahu k nám
- 4) BŮH ve vztahu ke stvoření / hmotě
- 5) BŮH ve vztahu k církvi

SVÁTOST(I)

- 1) ŽIVLY: CHLÉB A VÍNO
- 2) KRISTOVO LIDSTVÍ
- 3) MY / JÁ ve vztahu k Bohu
- 4) Stvoření (i mé tělo) ve vztahu k Bohu
- 5) CÍRKEV ve vztahu k Bohu

- Kristus je ve svátosti přítomen reálně, dává se v živlech.
- Kristus sestupuje z nebe k nám.
- Kristus je tu pro církev, problém „v jejích rukou“.
- Slovo a Svátost jsou si rovny.
- Důležitý je individuální rozměr milosti.
- Hrozí zkostnatění církevních struktur.

Vlastní otázky?

- 1) reálná přítomnost → reformační pojetí ← symbolická přítomnost
- 2) jen společenství → církev ← jen individuální milost
- 3) co nejčastěji → svátek ve všednosti ← mimořádná slavnost (navíc)
- 4) stačí mi slovo (kázání) → Slovo a Svátost ← stačí mi jen Svátost
- 5) vláda nad stvořením → odpovědnost ← „sebezničení“
- 6) Kristus: nad církví → „v rukou církve“ ← církev prostřednice
- 7) památka, znovuooběť → zpřítomnění ← symbol budoucího

Děkuji za vyslechnutí
Tomáš Matouš Živný